

ZEMLJA KOJU GAZIMO

ZEMLJA KOJU GAZIMO

Hesus Karasko

Sa španskog prevela
Vesna Stamenković

HELIK S

Naslov originala
Jesús Carrasco:
LA TIERRA QUE PISAMOS

© Jesús Carrasco, 2016
© 2019. za srpsko izdanje, Heliks

Izdavač
Heliks

Za izdavača
Brankica Stojanović

Urednik
Bojan Stojanović

Lektor
Aleksandra Dragosavljević

Štampa
Artprint Media, Novi Sad

Tipografija
Janson Text

Prvo izdanje

ISBN: 978-86-6024-035-6

Smederevo, 2019.

www.heliks.rs

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Za Rakel

1

Noćas me je usred noći probudio nekakav zvuk. To nije bilo Josifovo hrkanje - on je, začudo, u tom trenutku tiho spavao pored mene, poluutonuo u vuneni dušek. Ostala sam da ležim, pogleda prikovanog za bukove grede koje nose krov, čvrsto stežući čaršave u potrazi za sigurnošću i čvrstinom koju mi je lan, tako mekan, uskratio. Dugo sam ležala mirno, zgrčenih ramena i sklopljenih ruku. Želela sam da bolje čujem onaj zvuk, ako se ponovi, kako bih mogla da ga pripišem nekoj od naših životinja i onda ponovo zaspim u miru. Međutim, osim vetra koji je njihao grane velikog hrasta, nisam čula ništa, a onda mi se, kao vradžbina, stari mit o uljezu očiju zaslepljenih pohlepom zavukao u utrobu i počeo da je grize.

Avgust je, prozori su širom otvoreni, a mirisni, topao povetarac njiše čipkane zavese. Plešu na vetru tako lepo da, u ovo doba godine, u besanim noćima, sednem naslonjena na uzglavlje i pustim da me općini njihovo vijorenje, nalik na nežne barjake. Udišem mirise koje donosi dašak vetra i koji, na trenutak, menjaju ustajali vazduh u sobi. Dopiru do mene u talasima, baš kao što more na obalu donosi ostatke nasukanog broda. U proleće, cvetovi narandže prožimaju sve,

posebno u predvečerje. Nekoliko dana pre nego što će se to dogoditi, drvo uvek pošalje glasnike. Još uvek sveže dane u kojima, najednom, neka neuhvatljiva nit najavi da je, negde blizu, život pozvan da se ponovo rodi.

Ruku punih platna i sklopljenih očiju, pokušala sam da se usredsredim na spoljašnju tamu. Zamislila sam tako da izvirujem na trem, podignut iznad mirisnog travnjaka koji okružuje kuću, i odatle pomno zurim ispred kuće, tamo gde imanje gleda na dolinu. U daljini trepere gasne svetiljke u selu koje liči na veliku kornjaču šćućurenu uz skute utvrđenja. Zamišljam kako silazim drvenim basamacima i prelazim nekoliko koraka preko trave vlažne od rose, do kapije koja se nadvija nad vrtom donje terase. Tamo ne čujem ništa, čak ni oštro šuštanje već suvog lišća kukuruza.

Okrećem se prema kući da osmotrim zadnji deo imanja. U saksijama okačenim o ogradu trema rastu neobični oblici. Zvonce za uzbunu visi sa strehe iznad njih, i njegovih konopac gotovo dodiruje. Levo od zgrade uzdiže se veliki hrast, moćno i upečatljivo biće čija se krošnja nadvija nad deo strehe. Sa druge strane, između kuće i drumca, malena štala sa rešetkama na prozorčićima i neravnim pločicama. U njoj se ne čuje čak ni kobila kako potkovicama rije po zemlji. Ne čuje se ni *Kajzer*, naš pas; to nije neobično, jer on je bez sumnje najpravnodušnija životinja koja se može zamisliti. „Trebalo bi da uzmete neku kokošku da vam čuva imanje“, rekao mi je jednom poštar. „Čak i neka očerupane šije izgledala bi opasnije.“ Ja sam mu možda uzvratila osmehom, i sasvim sam mu sigurno dala razlog da što pre ode.

Izgleda da neki ris ili vuk već nedeljama tumara oko sela, priča se da je ubio nekoliko gusaka i poneko jagnje. To mi je rekao doktor Sneint u ambulanti garnizona kad sam poslednji

put otišla do utvrđenja po lekove za Josifa. Dok sam pakovala flašice u bisage, ustao je i, ovlaš prešavši pogledom preko knjiga u svojoj biblioteci, izvadio i pružio mi atlas faune Iberijskog poluostrva. Na slici, pažnju su mi privukli čuperci nalik na zulufe pored usta i špicasti oblik ušiju. „Kao četkice“, rekao je doktor kada sam prstom prešla preko tog dela stranice. „Mogao bi da bude i vuk ili lisica“, dodao je. „Ako možete, potražite izmet životinje na putu do kuće. Kad ga nađete, otvorite i pogledajte ima li mnogo dlaka.“ Pomisao da treba da tražim izmet i preturam po njemu u tom mu je trenutku delovala odbojno, međutim vrlo brzo, već dok sam se vraćala kući, pronašla sam ga i nisam odolela iskušenju da pročačkam štapom. To mi, kako se uspostavilo, uopšte nije bilo neprijatno. Mirisao je na zeca, a po sadržaju se činilo da ove životinje ne jedu ništa drugo osim dlake.

Ustala sam i uzela lampu koja mi stoji kraj uzglavlja. Naginjući se kroz prozor, okretala sam je levo i desno tražeći tragove životinje, ali sam ubrzo shvatila da pun mesec obasjava predeo bolje od moje lampe, pa sam je ugasila. U svakom slučaju, nisam primetila ništa neobično. Možda ju je moja svetiljka uplašila. Životinje su bile mirne, i ja sam pustila da mi blagi, topli povetarac koji se podigao iz doline miluje lice. Pun mesec bojio je neobičnim žutim tonovima oblake koji su lebdeli iznad daleke doline. Zatvorila sam žaluzine i vratila se u krevet. Dok mi se san polako vraćao na oči, pogleda opet uprtog u tavanicu, palo mi je na pamet kako u ovom delu zemlje nema bukovich šuma.

2

Prvi put ga vidim u poodmaklo jutro, dok sređujem muškatile. Nabori njegovog sakoa prolaze između belih daščica ograde koja gleda na vrt, tik ispred mene. Josif se odmara pored mene u svojoj stolici za ljuľanje, mada je reći da se odmara pomalo suvišno, budući da čitav dan provodi ležeći: u krevetu, u fotelji u salonu i, dosta dugo, ovde na tremu. Podižem ga svakog jutra, oblačim i stavljam da sedi tamo gde treba u skladu s tim koje je doba godine. Uхватim ga za lakat i on kratkim koracima ide kuda ga vodim, kao poslušno kućence. Bolest ga je svela na najtiši odjek onoga što je bio. Čovek koji je komandovao divizijama, koji je upravljao životima drugih ljudi, koji je opsedao gradove i klaio neprijatelje i buntovnike. Pitam se da li u njegovim starim protivnicima, onima na koje je vršio pritisak sve dok nisu postali podanici krune, i dalje plamti isti bes sa kojim su, bez sumnje, predali oružje ovom čoveku u čijoj sam senci provela život, i čija je senka sada jedino što dišem. Mozak mu radi sporadično i u stanju je da provede dve nedelje ćutke i pognute glave, nesposoban čak i da ustane, tada čak i vrši nuždu po sebi, a da onda iznenada opet ovlada sobom. U tim trenucima, čije trajanje nije precizno određeno, uključi se u svakodnevni život tako punim

plućima da se čini kao da ga nikada nije ni napuštao. Ponekad regresira i ponaša se kao naporan pacijent. Ako sedimo u kuhinji i vidi me kako sečem povrće, zahteva da ga sečem na krupnije komadiće, objašnjavajući mi po ko zna koji put da on voli da vidi šta jede. „Neću kašice, ženo. Kašice su za bebe, a ja nisam beba.“

Ponekad, njegov se razum izgubi u prošlosti i onda mi se obraća kao da sam deo sećanja; zove me „komandante Šulc“ ili „cvetiću“, vojničkim ili milozvučnim glasom, već prema slučaju. Reklo bi se da u pukotinama njegovog uma ožive stare čežnje ili sećanja na neku drugu ženu za kojom je, bez sumnje, žudeo za svojih dugih odsustava; u vreme kad su se pohodi smenjivali jedan za drugim, i kad se činilo da će Imperija zauzeti čitav svet.

Srećom, onaj ko me već godinama ne posećuje je čovek od koga su se tresli temelji mog sveta. Kako bi se samo razbesneo kad maleni Tomas nije pravilno menjao reči po padežima, ili kad bi se vratio prljav iz bašte. Uhvatio bi ga za uho i povukao, gotovo ga podižući u vis. Prodrmao bi ga, a često bi dobio i poneki šamar ili packu drvenim lenjirom po prstima. Molila bih ga da ga pusti, govorila mu da je Tomas samo dete, a on bi se okrenuo i ućutkao me jednim mrkim pogledom; pogledom nekoga ko se u životu sit napio uzavrele muške krvi. I danas protrnem kad se setim tog pogleda čiji se tragovi još mogu naći u dubini njegovih očiju.

„Prokleti paraziti“, kažem, gledajući peteljke pune rupica. Nemoguće ih je istrebiti i svake godine moram da počupam mnogo svojih biljaka i spalim ih iza kuće, pošto je to jedini način da bolest ne zahvati zdrave primerke. Uхватim ih za peteljku i uvijam dok ih ne izvučem iz saksije. Tamna zemlja pada na pod, uvek sveža i u teškim, sunderastim

grumenovima koje prinosim nosu kako bih se opila njihovim mirisom.

Podižem glavu tragajući za prostranim horizontom okruga Tjera de Baros, kad eto njegovog tamnog sakoja kako proviruje između belih dasaka, upadajući, prljav, na naš posed. *Kajzer* mu je prišao i radoznalo ga njuška s ove strane ograde.

Ne skidajući pogled sa čoveka, uspravljam se, polako se povlačim prema otvorenim vratima i uzimam pušku koja nam visi u hodniku. Moram da se propnem na prste da dohvatim redenik. Da je pretnja bila ozbiljna, da je umesto ovog prosjaka neki lopov pokušao da nam upadne u kuću, ne bih imala vremena da se odbranim. Ali ne mogu da dozvolim da napunjeno oružje bude Josifu nadohvat ruke. Ne opet.

Drhte mi prsti dok pokušavam da gurnem metak u cev. Zatvaram pušku, silazim niz stepenice i polazim prema njemu. Na određenoj razdaljini zastajem, snažno pritiskam kundak uz rame i ne očekujem da zateknem ništa više od dezorijentisanog pijanca protiv koga će mi, nadam se, puška biti sasvim dovoljna.

„Ne možete da ostanete ovde“, kažem mu. „Ovo je privatni posed.“ Ne odgovara, i ne pomera se. Ne okreće glavu da me vidi. S ove strane ograde vidim mu samo potiljak, prljav i čupav. Čekam. *Kajzer* gura njuškicu između dasaka ograde i gurka ga, kao dobroćudni produžetak mojih sve nestrpljivijih prstiju. Prilazim malo bliže, dotaknem ga kundakom i povučem se. I dalje se ne pomera, i na trenutak pomišljam da je možda mrtav. Krećem u stranu prema vratancima kojima se silazi u vrt. Volela bih kad bih mogla da provirim s druge strane a da mu se ne približim. U pitanju je mršav čovek u tamnom sakou koji sam već videla i crnim pantalonama. Sedi oslonjen na ogradu, pravih nogu, pognute glave i šaka

oslonjenih na butine s dlanovima naviše. Pored njega na zemlji stoji kofer, a na njemu smeđi šešir. Ne izgleda ni kao prosjak ni kao pijanac, i da se nije isprljao sedajući na zemlju, tako obučan mogao bi da uđe bilo gde.

„Morate da idete“, ponavljam s oružjem u rukama, i on napokon okreće glavu prema meni, ali ne ustaje. Vilica mu je skrivena iza retke sede brade. Košulja mu je žućkasta oko vrata, a sako mu je prevelik.

„Neću vam dati novac.“ *Kajzer* je već legao iza njega, naslonivši mu se uz krsta, beskoristan kao četvrt kile vlažnog baruta.

Nema odgovora.

3

Uprkos vrućini ručali smo na tremu, što inače nikad ne radimo. S puškom naslonjenom na ogradu, uvek nadohvat ruke, i punom šakom metaka u džepu. U ovo doba godine obično ručamo u kuhinji, u zadnjem delu kuće. Tamo su prozori večito u senci hrastovih grana.

Stavljam ga da sedne u čelo stola i poslužujem mu ručak. Uvek lagan, domaći, s tek nešto malo uticaja lokalne kuhinje, mada s vremena na vreme, ako mi baštovan ponudi divljač, spremim jedno od malog broja njihovih jela koja sam naučila da kuvam: pirinač s bademima. Josif je najviše voleo kad ga spremim sa pačetinom, ali otkako je oboleo nije u stanju da izvuče meso između koščica, a ja u ovim godinama ne mogu da mu seckam hranu.

Kad završimo s ručkom, Josif zadrema, ušuškan u zaobljeni naslon stolice za ljuljanje. Iz usta mu visi končić pljuvačke koji, kao i toliko mnogo drugih stvari, više ne žurim da očistim. Ne skidajući pogled sa čoveka, silazim niz stepenice i izručujem ostatke hrane u činiju za psa koji, videvši kako prilazim, ustaje, proteže se i veselo pritrčava da jede. Čovek se nije pomerio celog dana, niti je skinuo sako, i zamišljam da je sav znojav, tako obučen na avgustovskom suncu.

Stojeći tako, dok *Kajzer* pretura po činiji kraj mojih nogu, a koske se drobe pod njegovim zubima, pitam se zašto ne pozvonim. Zašto ne obavestim garnizon. Ubrzo bi stigla patrola i odveli bi ga. Nestali bi niz put i više ga ne bismo videli. Ako se ispostavi da služi u nekoj od kuća u selu, pozvali bi njegovog gazdu da ga pokupi u stanici. Prvo bi ga izbičevao vojni dželat, a onda bi, kod kuće, gospodar odlučio šta će sa neposlušnim slugom. Uvek je tako bilo, barem u ovoj koloniji.

Ako bude trebalo, mogu i ja da ga ubijem. Na najmanji pokret, čim proviri preko ograde, uhvatiću pušku i prosviraću mu glavu. Onda će, začuvši pucanj, vojnici doći da me pitaju šta se dogodilo. Biće dovoljno da im kažem kako je čovek pokušao da uđe na imanje, ili da je zapretio meni ili Josifu, i biće sve gotovo. Prebaciće ga konju preko leđa i odneti. Tek tako. Ali onda ja danima, možda i nedeljama, neću moći oka da sklopim. Naši su muškarci ti koji bi trebalo da rešavaju stvari sa ovim ljudima. Oni znaju kad treba pucati i zašto. Mi, žene, jednostavno smo došle ovamo za njima. Hiljadama kilometara od otadžbine, u ovaj kutak egzotičnog juga koji smo pretvorili u naše spokojno i slikovito utočište.

Čitavo popodne sedim, ponekad šijući, a ponekad jednostavno gledajući prema ogradi. Puška je i dalje na istom mestu, podseća me da to što je čovek nepomičan ne znači da nije opasan. Pored mene, Josif mrmlja neku melodiju. Monotonu verziju jedne stare polke koja je bila u modi kad smo bili mladi. U njegovom dementnom izvođenju, ni sam je kompozitor ne bi prepoznao.

Može da ostane tu gde je, ali ne zauvek. Osim ako je odbačio ovo mesto da umre, moraće u nekom trenutku da ustane da nešto popije, pojede, da obavi nuždu. Ako budem dovoljno

strpljivo čekala, videću kako ustaje. Možda će onda da ode, ili će, naprotiv, potrčati prema nama stisnutih zuba i nabreklih vena na slepoočnicama. Onda ću baciti ručni rad i zgrabiti pušku dok ustajem. Imaću taman dovoljno vremena da podignem pušku na rame i sklopljenih očiju povučem obarač. Zatim će uslediti nekoliko trenutaka zaglušenosti i tame, dok mi se uši ne oporave ili dok ne prikupim dovoljno hrabrosti da otvorim oči i pogledam kraj te scene.

U predvečerje, prinosim mu poslužavnik sa tanjirom đuveča, hlebom i flašom vode. Ne dajem mu pribor za jelo. Ostavljam poslužavnik malo dalje, na stepenicama koje vode u vrt gde moje povrće upija sunčevu svetlost okruženo stablima masline i smokve.

„Pojedite šta hoćete i idite“, kažem mu. „Da slučajno niste prešli sa ove strane ograde, ili ću pucati.“

Hrana se puši na stepenicama. Tišina je pogodno mesto za tajne, a ovaj me čovek svojim ćutanjem nervira i, na neki način, izaziva. Ograničava me, prezire me. Možda jednostavno ne razume šta mu govorim. Da je lopov, već bi odneo sve iz kuće, i ni Josif ni ja ne bismo mogli da mu pružimo nikakav otpor. Pa čak ni *Kajzer*, tako željan ljudskog dodira. Da je došao po hranu, tražio bi je. Odatle gde sedi, privukao bi mi pažnju, prineo skupljene prste ustima i protresao ih. I bez obzira na to da li se popeo iz sela ili je došao pešice iz La Pare, praktično je nemoguće da je stigao ovamo a da nije naišao ni na jednu patrolu.

„Ne možete da ostanete tu. Upali ste na privatni posed.“ U tom trenutku, čovek se okreće i gleda me prvi put, ali pogled mu ne doseže više od mog pupka. Uzmičem dva-tri koraka, prekrštam ruke. Štitim se.

U ovo doba dana i sa ove razdaljine, ne mogu da razaberem njegove crte lica. A sve i da ima svetlosti, ne bih mogla da protumačim pogled uperen tako nisko. Dugo ostaje u tom položaju, a zatim se, možda od dosade, vraća u onaj u kome je proveo ceo dan. Na trenutak mislim da će se ponovo opružiti, ali njegove se ruke iznenada oslanjaju o prašnjavo tle, i on polako počinje da se uspravlja. Opet se povlačim. Puška je daleko, na ogradi, a njena je cev uperena u prve zvezde.

Ali on ne preti, ne pretvara se, ne odaje ni jedan jedini znak neprijateljskog ponašanja. Naprotiv, kao da želi samo da se pokaže, ništa više. Srednje visine, tamne puti, pogrbljen, ko zna da li od starosti ili od svih tih sati koje je proveo naslonjen na ogradu. Jedan rub košulje visi mu preko pantalona. Gleda u mom pravcu, ali ne i u mene. Ima ožiljke po celom licu. Kao da mu ga je neko dete išaralo oštrim predmetom. Tamne, sanjive oči lepe se za obris kuće preko kojeg prelaze, iza mojih leđa.

Stresa prašinu s pantalona, upasuje košulju, namešta sako, zakopčava dugmad i okreće se. Iznenadena, vidim kako hoda duž bele ograde, ali ne prema vratima koja vode na put, već ka stepenicama koje silaze u vrt. Prolazi pored poslužavnika sa hranom, zalazi među leje i spušta se duž donjeg zida sve dok se ne izgubi među maslinama, tamo u dolini. Dugo stojim ćutke, okružena pesmom zrikavaca i cvrčaka, pokušavajući da iz misli odagnam suvonjavu priliku koja je provela dan naslonjena na moju ogradu, ali ne uspevam.

Tri dana kasnije, vraćajući se s jahanja, nailazim na odškrinutu kapiju. Pokušavam da provirim preko zida, ali stabla badema duž puta delimično mi zaklanjaju pogled na imanje. Mogu da razaznam nadstrešnicu trema, travnjak koji ga okružuje i neke delove vrta. Čulim uši prema kući ali ne mogu da razaberem nikakve zvuke koji bi dopirali iznutra.

Neću moći da pozvonim pre nego što stignem do stepenica. Okrećem se i, mada me pogled na stamenu kulu utvrđenja ne umiruje, pruža mi jedan mogući izlaz. Povlačim dizgine i *Bird* se, po komandi, okreće na drugu stranu. Gurkam je korbačem da pruži korak, ali potkovice se klizaju po kaldrmi puta kojim silazi i oprezna životinja gazi pažljivo, da ne bi pala. Zato se krećemo sporije nego da idem pešice. Sjahujem, hvatam životinju za ular i povlačim je ne postižući veću brzinu. Sve teže dišem. Ko god da je ušao na imanje možda baš sada povređuje Josifa, ili nam pretura po fiokama, izvlači uspomene, prljavim rukama dira moje ispisane sveske.

Zaustavljam se. Garnizon, sad tako dalek. U ovakvim trenucima opet se zapitam zašto smo morali da se nastanimo baš ovde, toliko daleko od sela i utvrđenja. Zašto sam odvušla Josifa na ovaj brežuljak umesto da poslušam savet prvog

konzula kada nas je obavestio da bismo mogli da zauzmemo jednu od velikih kuća na kraju Nove ulice. Predao nam je pismo koje čuvam u pisaćem stolu i koje se možda baš sada nalazi pod uljezovim nogama. „Odlukom Generalštaba, oficiri koji su odigrali istaknutu ulogu u pripajanju Španije imaće, kada za to dođe vreme, prednost pri odabiru kuće u selu u kojoj žele da žive.“ U nastavku, spisak imena nabrojanih prema prioritetu, na kome je Josifovo bilo jedno od prvih.

Vezujem *Bird* za stablo badema i oprezno se penjem putem prema zidu na koji se naslanjam da osmotrim imanje. Osećam kako mi meci koje držim u džepu suknje pritiskaju stomak. Osim žubora vode i šuštanja grana smokve, ne čujem ništa neobično. Penjem se dalje, zaklonjena zidom, sve do mesta sa koga mi se pruža pogled na zadnji deo kuće. Prozori su zatvoreni, a *Kajzeru* i kokoškama nema ni traga ni glasa. Vraćam se do kapije u nadi da ju je otvorenu ostavio onaj isti ludak koga sam srela pre nekoliko dana. Od mogućih uljeza, on mi se čini najbezopasnijim. Pas izlazi iza ugla i prelazi preko livade prema vrtu. Pratim ga pogledom sve dok ne zastane i šćućuri se pored čoveka. On kleči pored leje sa paradajzom. Sasvim je nepomičan, dlanova oslonjenih o zemlju.

Provlačim se kroz odškrinutu kapiju i silazim niz padinu ne primećujući pesak na stazi, te umalo gubim ravnotežu; u mislima već vadim metke i skidam pušku sa zida.

Na tremu, drvo škripi pod mojim nervoznim stopama. Tu gde sam, ne skidajući pogleda s mesta na kome se nalazi čovek, opipavam unutrašnji zid i, napipavši pušku, uzimam je držeći je za remen. Vadim metak iz džepa, otvaram pušku i, mada sam se zaklela da više nikada neću držati napunjeno oružje u kući, posmatram izbledeli sjaj metalne čaure u cevi. Tek tada primećujem Josifa koji me pomno posmatra iz svoje

nepomične stolice za ljuljanje. Stisnutih zuba, napetih slepo-očnica. Zove ga štetočinom, đavo ga odneo. U dubini očiju taloži mu se mulj, ali mu se zenice cikle od krvoločne lovačke pohlepe. Okrećem se prema vrtu i zatvaram pušku. U rukama osećam suvo škljocanje sigurnosne kočnice. Precizan i jasan zvuk uliva mi poverenje koje mi nedostaje. Grubi čelik cevi biće moja usta, a stisnuti barut moj krik.

„Neću više da ponavljam da ste na privatnom posedu. Ako odmah ne odete, pucaću.“

Čovek ne progovara. Snažno stežem drveni kundak, prsta spremnog na obaraču. Dobro znam da, osim ukoliko pokuša da me povredi, neću pucati. Uprkos tome, njegova me ravnodušnost baca u očajanje. Ne gleda me, ne pomera nije-dan mišić, ne pokazuje nikakav znak da se plaši, ne jedne suvonjave starice, već hirovitog, napunjenog oružja. Puške u rukama nekoga ko je iz nje pucao samo na guske i fazane, najčešće bukom poterane da polete iz rastinja. Kakva li pića piju ovi ljudi? Zašto su ovako nepristojni? Gde im je dostojanstvo, pitam se?

Spremam se da opet progovorim. Upozoriću ga na to da imam zakonsko pravo da pucam jer se nalazi na mom posedu, da je Josif jedan od pukovnika koji su osvojili ovu zemlju u ime Imperije, i pomenuću svoj položaj u koloniji. Zinem da to i uradim, ali onda shvatam da čovekovo držanje ne predstavlja nikakvu pretnju. Šake su mu zarivene u rastresitu zemlju. Ruke u košulji podvrnutih rukava deluju šugavo, a vrat mu je nalik na staro, izborano stablo vinove loze. Glava mu je podignuta. Oči otvorene i uprte u daljinu. Plavičasta koprena preko njih kao da ga ne odvaja samo od javnih predmeta, već i od celog sveta. Otušeno biće, zalutalo u ko zna kakvim sećanjima.

Klečėci pored leje, isprevrtao je zemlju rukama i otkrio vlagu u dubini, blago iz kojeg niču glatki plodovi. Brada mu je umazana vlaŹnom zemljom, kao da je se najeo. Kleči ćutke tu preda mnom, Źaka zarivenih u tlo.

6

Ovih nekoliko dana otkako sam mu dozvolila da ostane svi su kao jedan: leži na zemlji između leja, a u podne, kad ga više ni pritke ni smokva ne skrivaju od sunca, ustaje i odlazi da sedne pod veliki hrast. Kasnije, kad već padne noć, vraća se i ponovo leže između leja, kao da se oporavlja od viševkovne iscrpljenosti.

Kajzer je odlučio da se odrekne svežine doma i našeg prisustva u korist čovekovog društva. Leži pored njega skoro po ceo dan i ustaje, živahan, jedino kad čuje kako mu u činiju sipam ostatke jela. Ova jedva приметna živahnost psa jedino je u čemu se naš život naizgled promenio. Letnji dani beskrajnog izležavanja.

Jutra provodimo u kući a suton na tremu, pretvarajući se da se ništa nije promenilo, da u našem vrtu ne živi stranac. Šijem ili čitam, ili se makar trudim, mada u stvari neprestano razmišljam o njemu, koji me u istoj meri zanima i uznemirava. S vremena na vreme pridem ogradi da proverim da li je još uvek tu, istim onim pogledom koji ponekad uputim Josifovim grudima. I kad ga vidim kako onako neobično zauzima naš prostor, zapitam se zašto sam mu dozvolila da ostane, iako, istini za volju, nikada od mene i nije dobio konkretan pristanak.

Ovo u svakom slučaju ne bi bio prvi put da pijani meštalinin dođe na imanje. Napiju se u krčmi u ulici Badahos i desi se da ponekad ne mogu da nađu svoju kuću, pa se zagube u planini. Piju bez ikakvog drugog razloga osim da bi se opili. Na njihovim okupljanjima nema druženja, samo alkohola najgoreg kvaliteta koji ispijaju kao da je voda. Kakvim li to životima žive kad nisu u stanju da obuzdaju svoje apetite? Šta reći o njihovim gazdama kada se to desi? Da nisu u stanju da drže svoju posluđu na oku? Sećam se Tomasove dojilje i zamišljam kako našeg sina truje svojim rakijom zaprljanim mlekom. Ali, naravno, šta bih mogla da joj kažem, ja, koja sam toliko puta primetila da je po činijici za sitan novac preturala žena koja redovno dolazi ovamo iz sela da nam čisti kuću i pere veš? Njeno mi je prisustvo jednako neprijatno kao i prisustvo većine meštana koje sam srela: lenjih, veselih i tamnoputih. A baštovan? Koliko sam samo puta morala da mu dam novac da kupi nove alatke? Šta li bi sa svima njima bilo da nije nas?

Doručak mu obično odnesem rano, dok je još mrak. Oprezno siđem niz stepenice i pređem livadu gledajući u zemlju ispod poslužavnika, pazeći da se ne sapletem u mraku. Otvorim kapijicu, spustim poslužavnik na nizak zid i, tek kad vidim gde je, odem. Mnogo kasnije, kad se probudi, kafa mu je hladna, kao i hleb koji mu svaki dan prepečem. S vremena na vreme razmislim o tome da se prilagodim njegovom rasporedu. Nemam obaveze koje bi me sprečile u tome, ali radije ne bih da susretnem njegov prazan pogled. Koliko god da mi njegovo prisustvo već deluje praktično bezopasno, svest o njemu stalno mi zuji u glavi, još od onog dana kad se tek pojavio.

Danas, međutim, ulazim u vrt i ne vidim ga među lejama. Prolazim stazicama između voćki, obilazim čitav vrt, sve do grmova kupina, ali ga ne nalazim. Odišem s olakšanjem, misleći da je sve svršeno. Da mu je, konačno, dojadilo da sedi ovde, da je otišao dalje svojim putem i da se slučaj rešio sam od sebe, tako da ja neću morati ni o čemu da odlučujem. Vraćajući se kući, čujem kako trava već počinje da šuška pod mojim stopama, budući da je suša, a ja se nisam brinula o njoj otkako se čovek pojavio. Već je danima ne polivam niti

plevim, i pitam se šta ću da kažem baštovanu sledeći put kad se popne iz sela da pokosi travnjak i pobrine se oko vrta. S praga kuće, vidim ga kako sedi naslonjen na hrast pod kojim je, čini se, proveo i noć. Pokušavam da ubedim sebe da spava. Polazim prema drvetu i, nekoliko koraka od čoveka, spuštam hranu na travnjak i povlačim se isto onako pažljivo kao što sam svake noći izlazila iz sobe kad Tomas utone u san. Ali istog trena kad sam pošla unazad, čovek podiže glavu i počinje da se osvrće oko sebe, kao da traži nekog dosadnog komarca koji mu zuji oko glave. Odmičem se nekoliko koraka i pokrivam glavu šalom. On ustaje i laganim korakom polazi prema vrtu. Stojim nepomično i čekam da se udalji. Na pola puta, čovek zastaje i okreće se prema meni, a zatim tako stoji sve dok konačno ne pođem za njim.

Stigavši do leje, pokazuje mi trenutak u kom mu se život okrenuo naglavce. Hvata šaku zemlje, prinosi je nosu, udiše miris poluzatvorenih očiju, kao da kuša vino. Prepoznajem taj izraz lica, između usredsređenosti i ushićenja. I ja u svojim saksijama tražim te vlažne mirise, tragove natrulog drveta i mineralnih žila. Taktove tajanstvene melodije koji mi govore o vlazi, čvrstini i sastavu zemlje.

Govori zbrzano i šturo. Svaki čas ubaci poneku reč na našem jeziku, što me još više zbunjuje. Pokazuje prema ravnici, pominje mesta u selu, izgovara imena. Kaže „Koredera“ i „Gindas“, mucajući, grizući usnu, trzajući glavom u tiku. Onda ponovo začuti, a glava mu opet klone na grudi, kao da je shrvan sramotom.

Skoro celo prepodne provodi tako, izgovarajući u vetar nepovezane reči. Tu i tamo sklopi rečenicu, ali uglavnom govori samo jednosložne reči, i moram da ga slušam satima, sve dok se njegovo nepovezano mrmljanje ne sustekne sa

mojim sumnjama. Shvatam da se iza svega toga krije priča, te iznenada ustajem i polazim prema kući. Vraćam se sa sveškom i olovkom. Od tog trenutka, provodiću sate sedeći kraj njega, pomno prateći pokrete usana ovog čoveka koji kao da je sam na svetu, nesvestan prisustva jedne žene koja ga posmatra, preneražena.

Noću, kad smestim Josifa u krevet, pregledam beleške zapisane tokom dana: nepovezane reči, rečenice u kojima je njegov jezik pomešan sa mojim, zabeleške o gestikulaciji, pa čak i neke od mojih nezgrapnih crteža. Čini mi se da je svaka pribeležka stub srušenog mosta i, ne sluteći posledice toga što radim, uzimam pero ne bih li pokušala ponovo da izgradim taj most i pišem o tome kako ga budi motor koji zavija kao tvrdoglava metalna mačka i kako se tlo na kome leži trese. Kako ga telo boli, u glavi mu je zbrka, kosa mu je s jedne strane slepljena ispod stare kraste. Zraci prašnjave svetlosti prodiru kroz rešetke do mesta na kom se nalazi, ali on jedva razaznaje obrise raštrkane po tlu i njihove umorne pokrete. Napolju, sa one strane zida, vojnici razgovaraju. Iznad njegove glave, odnekud blizu, čuju se zvona. Jeka bez ritma koja ne zove ni na misu ni na pokop, a ni na uzbunu. Kao da se oltarski dečaci igraju, ljuljajući se na konopcima zvonika.